

Жадид

2024-yil
19-aprel
№ 17(17)

Tilda, fikrda, ishda birlig!

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

ГУРУНГ

ЭЪТИРОФНИ СОТИБ ОЛИБ БЎЛМАЙДИ

Ўзбек миллӣ эстрада санъатининг таникли наимондаси, Ўзбекистон халқ артисти Фарруҳ Зокиров билан сұхбатимиз Зокировлар сулоласининг ўзбек санъатида тутган ўрни, ота-она ва фарзандлар муносабати, бугунги миллий эстрадамиз, қадриятларимиз ҳақида бўлди.

— Фарруҳ Каримович, бизнинг авлод Карим Зокиров, Ботир Зокиров ва сизнинг кўшиқларингиздан ҳузурланиб улгайган. Шунингдек, Жамшид Зокировнинг театр саҳасида яратган бетакор образлари ҳали-ҳамон томошабинлар ёдидан кўтарилиган йўқ. Сизларнинг оиласигизни том маънода "санъаткорлар сулоласи" дейиш мумкин. Сұхбатимиз аввалида ота-онангиз ва упарнинг фарзандларга муносабати ҳақида гапириб берсангиз.

— Мен ўзимни ниҳоятда баҳти инсон деб биламан. Агар мабодо ҳәйтимни қайта бошлаш керак бўлса, ҳеч иккапланмасдан, яна шу ҳаёт йўлнимни танлаган бўлардим. Чунки Карим Зокиров ва Шойиста Сайдовадек зиёли, камтарин, одамшаванд, оилапарвар, санъатга ошуфта инсонлар бағрида ўсиб-улгайдим.

(Давоми 4-саҳифада). ➤

МУНОСАБАТ

КЕЛАЖАК КАФОЛАТИ

Ҳозирги глобал дунёда инсон капитали учун кураш кетяпти. Бу кураш замирида мафкуравий хуружлар орқали одамлар онгини эгаллаш, оқибатда уларни ўзига хизмат қўлдириш истаги ётиди. Дунё саҳнидаги бундай гирром ўйинлар бугун ҳеч кимга сир эмас. Ана шундай таҳликали замонда ўзлини сақлаб қолиш, ёшларни эл-юрт истиқболи учун хизмат қиласидиган авлод қилиб тарбиялаш осон эмас. Замонга мос янгича ёндашувлар керак. Аммо янгича ёндашув дегани қандай бўлади?

Унинг маълум бир шаклини ишлаб чиқсан, самара беришига кафолат борми? Ахир, бу узоқ давом этадиган ва натижаси кейин билинадиган жараён хисобланади. Шулар ҳақида ўйланимизда ҳазрат Алишер Навоийнинг:

Ўз вужудинага тафаккур айлагил,

Ҳар не истарсен, ўзундагин истагил,

— деган байти ёдимга тушади. Дарҳақиқат, ўзбек халқи бой маданият, шонли тарихга эга. Мамлакатимизни тараққий этириш учун ташқаридан

нажот излашимизга ҳожат йўқ. Миллӣ қадриятларимизни қайта тикласак, уларни замонимизга мослай олсанак бас. Бугун мамлакатимизда айнан шу жиҳатта катта этибор қаратиласетгани кишини қувонтиради. Буни Янги Тошкент шаҳрини барпо этиш билан боғлиқ жараён мисолида хам кўришимиз мумкин.

Улкан салтанатга асос соглан Амир Темур бобомиз Самарқандни ўз даврининг маданияти ва цивилизация марказига айлантирган эди. Соҳиби-

роннинг саъӣ-ҳаракати билан дунёнинг энг билимдон кишилари, уста хунарманд ва қурувчилари битта жойда жамланди. Улар бугунгача жаҳон аҳлини лоп қилиб келаётган Самарқанд шаҳрини бунёд этишда иштирок этди. Амир Темур ҳиммати билан ёнган маёқ ҳамон бизаг ўйл юрсатиб турибди. Соҳибиқроннинг шарофати билан Урта Осиёда ўзига хос Ўйғониш даври воқе бўлди. Бу улуғ дарёдан сув ичib Мирзо Улугбек, Али Қушчи, Алишер Навоий, Бобур Мирзо каби даҳолар

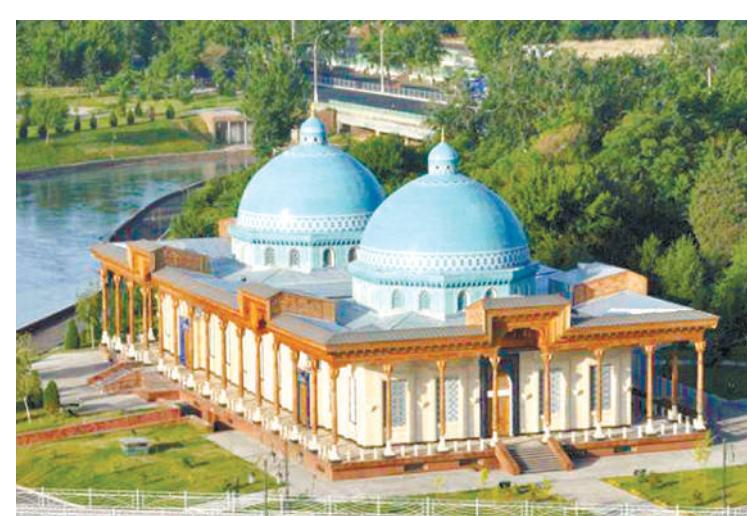
улғайди. Шу боис ҳам Алишер Навоийнинг юкорида тилга олинган хикматлари бизга тўлалигича дастуриламал бўла олади. Хусусан, кейинги йилларда мамлакатимизда бошланган ўзгаришлар Учинни Ренессансни яратишга қаратилгани билан эътиборлидир. Давлатимиз раҳбари янги Ўйғониш даврини бошлаш ташаббусини илгари сурганида барчамиз бирдек қувонганди эздик. Бугунги кунда ана шу хайрли ташаббус амалий тус ола бошлади.

(Давоми 2-саҳифада). ➤

БУГУННИНГ ГАПИ

ДОИМИЙ ҲАРАКАТДАГИ ҲАЁТИЙ ДАСТУР

Республика Маънавият ва маърифат кенгашининг 2023 йил сўнгига бўлиб ўтган йиғилишида давлатимиз раҳбари соҳа вакиллари ва зиёлилар олдига кечиктириб бўлмайдиган ўта жиҳдий ва долзарб вазифаларни қўйди. Айниқса, ўтган аср бошларида миллат келажаги учун қайғурган, халқнинг маърифатли, дунёвий билимлар эгаси бўлишини орзу қилган маърифатпарвар ажододларимизнинг мероси бугун биз кураётган ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамияти учун пойдевор бўлиб хизмат қилишини, халқимиз жадидлар кўрсатган йўлдан оғишмай бориши керак. Чунки уларнинг гоя ва дастурлари ўзбекистонни барпо этиш стратегияси билан ҳар томонлама ўйғун ва ҳамоҳантидир", деганида айни ҳақиқатни айтган эди.

Бундан сал олдинроқ пойтахтимизда Миллӣ массмедиани қўллаб-куватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди, Вазирлар Мажхамаси ҳузуридаги Қатагон қўронблана

ри хотираси давлат музейи, Фанлар академияси Тарих институти ва Туркий давлатлар ташкилоти ҳамкорлигига "Жадидлар: миллӣ ўзлик, истиқлол ва давлатчилик ғоялари" мавзусида бўлиб ўтган халқaro илмий конференцияда ҳам жадидлар иктиномий-сийесий ҳаракат сифатида этироф этилиб, унинг гояси, мақсад ва вазифаларини изчилил ўрганиш, жадидларнинг миллӣ давлатчилик шаклланиши бўйича иктиномий-сийесий саъӣ-ҳаракатлари бора-сида фикр алмаштиган эди.

(Давоми 5-саҳифада). ➤

ТАЪЛИМ МУТАСАДДИЛАРИ ДИҚҚАТИГА

ИНШО ҲАҚИДА ИНШО

Иншо омили. Мактаб таълимидаги иншо деган ниҳоятда муҳим назорат усулни унтилган йўқми? Унтилмаган бўлса ҳам, ҳозир у таълим жараёнинг бир четига сурб кўйилган ани: "Нима ҳожат? Вақтни тестга тайёрланиша сарфлаш керак". Ҳолбуки, иншо миллат тараққиёти учун зарур омиллардан биридир.

Иншо ўқувчиларда сўз бойлигини ортириш, имло қоидларини билиш, хотирани мустаҳкамлаш (бадий асрарлардан иқтиbosлар) ўз фикрни тўғри ифодалай олиш, катта ҳажмидаги матнин тизимига сола билиш (режалаштириш) каби сифатларни тарбиялаиди. Иншо – китоб ўйни, уқиши, ўқилган асрар устидаги фикрлаш ва таҳлил қилишга унайдайди. У янгиликка интилиши (креативлик – бадий асрар ёки илмий мақола сифатида чоп этиш мумкин бўлган иншолар ўзилган), ассоциатив тафаккур (ўшшатиш, истири, муболага) каби сўз санъати унсурларидан фойдалана билиш), мантиқий фикрлаш, ўз хатоларини аниқлаш ва тузата олиш, ёзганини таҳрир килиш, такомиллаштириш каби қобилиятларни мустахкамлаиди. Буларнинг барча эса мамлакат миқёсида бўлгуси кадрларнинг сифатини, айниқса, давлат лавозимларидаги ишлайдиган ходимларнинг малакасини шакллантиришда бекиёс ўрин тутади.

Иншо – ўқувчидан китоб ўқиши

ни талаб этар экан, шу орқали унинг руҳий ва эмоционал дунёнини бойтади, характерида мардлик, олиқаноблик, жўмардлик, вафодорлик, садоқат, ҳалоплик, адолатпарварлик, ҳалқпарварлик, инсонийлик, холислик, бурҷордлик, самимилик, орят каби фазилатларни тарбиялаиди. Бугун бундай фазилатлар Абдулла Ориповнинг "Қўриқона" шеърида зикр этилганидан нобёб бўлиб бораётганнинг сабаби, яхшилаб ўйлаб кўрилса, иншосиз таълимга ҳам бориб тақалади.

Иншо мактаб таълимидаги албатта, апоҳида ўринга эга бўлиши лозим. Бунинг учун эса юкори босқичларда мунтазам иншо ёдирлиши, мактабни битириш имтиҳонларида ҳам, олий ўкув кортариди.

"Нуридийда" эмас, "нури дийда". Иншо умумий таълим тизимига XIX асрда Европанинг илғор педагоглари томонидан киритилган. Буюк Британия мактабларида ҳозиргача нафақат адабиёт, ҳатто тарих ва география фанларидан ҳам эссе ёдирлиб келинади – бу ватанпарварликни тарбиялаиди. Инглиз тилида у ёзма ижод маҳсулу" (written composition) деб аталаиди, воситанинг мөхиятини равшан кўрсатади: ёзишга ижод ўргатишади.

Ўзбекистон тарихида иншо XX асрнинг 20-йилларида жорий килинди, то 50-йилларгача ўз функциясини аъло даражада уdda labалаб аммо олий ўкув юртларига кириб ўқиши деган тушунчада фаройиб майшиши (деформация) бошланган. Унинг моҳияти: билим бўлиши шарт эмас, шпаргалка, таниш-билиш, пора бериш каби йўллар билан ўқишига кириб, дипломни бўлинса кифоя.

Мана шу деформация оқибатида иншо ижодий синов эмас, балки баҳо олиш предметига айланади. Баҳо эса имтиҳон топширувчининг тақдирига – олий ўкув юртларига кириш кирасига яхшилигидан ўзининг ҳамоҳантидир.

Мана шу деформация оқибатида иншо ижодий синов эмас, балки баҳо олиш предметига айланади. Баҳо эса имтиҳон топширувчининг тақдирига – олий ўкув юртларига кириш кирасига яхшилигидан ўзининг ҳамоҳантидир.

Бу ҳодисада иншо ижодий синов эмас, балки баҳо олиш предметига айланади. Баҳо эса имтиҳон топширувчининг тақдирига – олий ўкув юртларига кириш кирасига яхшилигидан ўзининг ҳамоҳантидир.

(Давоми 6-саҳифада). ➤

МАҶИФАТЛИ КИШИЛАР

ЗАМОНАМИЗНИНГ ЯНГИ УСУЛ МАКТАБИ

(2-саҳифада ўкинг). ➤

КЕЛАЖАК КАФОЛАТИ

Бошланиши 1-саҳифада.

Президентимиз жорий йил 3 апрель кунининг янги Тошкент шаҳрининг илк иншоотлари курилишини бошлаб, таъбир жоиз бўлса, уларга оқ фотиҳа берди. Маросимда янги шаҳар, аввало, маънавий-маърифий марказлардан бошланиши кераклиги таъкидланганида биз Ўғониш даврига қадам ташлаётганимизни яна бир бор юракдан ҳис этдик.

Хусусан, бу ерда Алишер Навоий номидаги халқаро илмий тадқиқот марказининг барпо этилиши мамлакатимиз тарихида ниҳоятда унтилмас воеага айланишига ишончим комил. Эҳтимол, бунинг аҳамиятини хозир тўла англаб етмасдирмиз, аммо вақт ўтгани сари унинг ҳаётимизда қанчалик мухим ўрин тутишини чукурроқ идрок қилиб бораверамиз. Негаки, бу жой жуда катта илмий салоҳиятни, миллӣ қадриятларни ўзида жамалдан марказ бўлади. Фикрларимни комил ишонч билан айтабетганим сабаби, марказнинг келгуси фаолияти борасида пухта режалар ишлаб чиқилган. Яъни, бу марказ мажмува тарзида ташкил этилади. Ўзбекистон Фанлар академияси ҳузуридаги Адабиёт музейи, Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти ўша ерга кўчирилади. Бундан ташқари, Алишер Навоий номидаги халқаро жамоат фонди, Мақом маркази ҳам шу худудга жойлаштирилади.

Биламизи, ҳаразат Навоий Самарқандга келиб таълим олган. Чунки Соҳибкорон Амир Темур бу ерда ноёб илмий мактабларга асос солган эди. Бугун ҳам юртимизда таълимга жиддий эътибор берилмоқда. Айниқса, Президент мактаблари, ихтисослаштирилган ва икод мактаблари ёшларнинг орзу-истакларини амалга оширишда катта йўл очапти. Янги Тошкент шаҳри тимсолида шу аъньяна давом этаётгани бизда фахр ўйғотади. Келгусида янги мажмууда Алишер Навоий номидаги икод мактаби ҳам ташкил этилади.

Юртимизда ёшлар доим ҳал қўйувчи куч бўлиб келган. Ниҳоҳ қандай парвариш қилинса, худди шу шаклда ўсади. Унинг тўғри униб-ўсиши боғбонга боғлиқ. Шу

маънода, икод мактаби юртимиздаги энг яхши "бог'лардан бири, унинг тарбиячилари, боғбонлари давлатимиз раҳбари бошчилигидаги зиёлилар қатлами бўлади.

Икод мактабида замонга мос равишда бир неча хорижий тилларни биладиган, ватаннавар, тафаккури кенг, икодкор ёшлар тарбияланади. Улар келажақда бошқаларни ўз ақсидаидан эргаштирувчи кучга айланади. Чунки бу ерда бериладиган билимлар ёшларнинг ҳар томонлама

Бу ишлар халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлиқда ташкил этилади. Илмий изланишлар маданиятизимиз, тилимиз, қадриятларимизни ўрганиш, уларни кенг тарғиб этишига қаратилади. Яъни, бутун дунёдан олимлар келиб, биз билан биргаликда илмий тадқиқотлар олиб боради. Улар иштирокида ўзбек адабиёти, тили ва маданиятий бўйича конференциялар, тадбирлар ўтказилади.

Кейнги йилларда мамлакатимизда

етук авлод бўлиб вояга етишига қаратилади. Улар аввало маънавий жиҳатдан бакувват, согром эътиқоди, ўз Ватанига садоқатли ёшлар бўлиб камол топади.

Янги икод мактабида Алишер Навоий сиймоси орқали бизнинг қадими маданиятизимиз ва шонли тарихимиз гавдаланади. Миллӣ гурурумизга асос буладиган барча жиҳатлар мана шу ерда жамланади ва бу – дунёда мафкуравий курашлар авж олган хозирги таҳқиқалини даврда мамлакатнинг таянч кучи ҳисобланган ёшларни комил иносон қилиб тарбиялашнинг энг яхши усули ҳисобланади.

Янги Тошкентнинг янги мажмууси ўзига хос илм ва маънавият кўргони бўлади. Негаки, бу ерда жуда катта илмий тадқиқот ишлари олиб борилади.

ажодларимизнинг илмий меросини ўрганишга катта эътибор берилади. Айниқса, илмий тадқиқот ишларидаги ижобий ўзгаришлар натижасида хурматли олимларимиз, профессор ва доцентларимиз сафи кенгайди. Бўлгуси мажмууда бу ишларнинг мантиқий давомидир.

Илмий салоҳият, миллӣ маданиятизимиз ҳақида гап кетганда музейлар ҳақида ҳам тўхталашиб ўтиш жоиз. Зоро, ҳалқаронинг ўтмишидан сўзлайдиган музейлар уларнинг маданиятини ҳам, илмий салоҳиятини ҳам ўзида жам этаади. Дарҳақиқат, элизимизнинг бой маданий мероси бор. Уни жадда кўпроқ тарғиба ташвиқ этишимиз зарур. Дунёнинг турли мамлакатларидан келган сайёхлар бу меснон ўз кўзи билан кўрса, илмий салоҳи-

ятизига ҳайрат ила боқса, бу албатта, камол топиб келаётган ёшлар тарбиясига ҳам ижобий таъсир кўрсатади. Уларда миллӣ гурур деган энг гўзал туйгани мустаҳкамлайди. Шу маънода, Янги Тошкентда Адабиёт музейи учун замонавий бино курилиши мавзулар янги технологиялар асосида наомий ўтишида.

Бугунги кунда Адабиёт музейи Навоий кўчасидаги тор, таъмирталаб бинода фолиият юрититди. Шу сабабли унданда экспонатлар ҳам, келувчи меҳмонлар сони ҳам чекланган. Янги марказдаги муҳташам музейда эса қадимги даврлардан бошлаб бугунги кунгача адабиётимиз ва маданиятизимиз, айниқса, Алишер Навоий билан боғлиқ мавзулар янги технологиялар асосида наомий ўтишида.

Давлатимиз раҳбари мажмууа худудида Миллӣ кутубхона ва Миллӣ театр бинолари ҳам барпо этилишини таъкидлайди. Бу ҳам айни мурдао. Биз юқорида мажмуути илим кўргонига қиёслаган эдик. Албатта, кўргон тугал бўлиши учун унда кутубхона бўлиши зарур. Адабиётнинг, маданий ҳаётимизнинг ҳонли тасвири бўлган театр ҳам шу сафдан жой олиши эса нур устига нур бўлади.

Янги мажмууга тамал тоши кўйиш маросимида мана шундай ҳайрли янгиликларни ўтишиб, кўнглим қувонча тўлди. Беихтиёр шу куни бошланган эзгу ишларнинг самараси кўз олдимга келди. Ҳурматли Президентимизнинг "Янги шаҳар" курилишини аввало мана шундай маънавий-маърифий масканлардан бошлashingиз чуқур рамзи маънога эга, биз замонавий осмонёнлар билон бир қаторда бебахо маданиятизимиз дунёга намоён этадиган, халқимиз қалбida фахр-иғтихор туйғусини ўйғотадиган очиқ осмон остидаги маънавият марказини ҳам барпо этишимиз зарур", деган сўзлари барчамизинг кўнглимиздаги гап бўлди. Уларнинг замонида катта ҳаётий ҳақиқат бор. Зоро, дунёда буюш шаҳарлар, бинолари осмонга туташ кентлар бисер. Албатта, уларнинг ҳар бирининг ўзига хос таровати, жозибаси бор. Шундай шаҳарлар борки, уларда ҳаёт асосан моддият, бизнес устига курилган. У ерда

фақат савдо, сайдехлик ривож топади. Шубҳасиз, бўнинг ҳеч ёмон томони йўқ. Чунки халқ фаровонлиги учун бу жиҳатлар жуда зарур. Янги Тошкентнинг пойдевори маънавият асосида курилаётгани эса халқимизнинг дунёга эзгулик нигоҳи билан қарашининг ёрқин далиллариди.

Буни буғун юртимиздаги халқчил ижтимоий ислоҳотлар мисолида ҳам кўришимиз мумкин. Инсон қадри учун дея бошланган ўзгаришлар шарофати билан одамларда ёртганга кунга ишонч кучайди. Буғун юртдошларимиз халол меҳнат орқали хурмат, эътибор топиш мумкинлигини дилдан хис ёттиди. Масалан, Наврӯз байрами арафасида фаррош опларни махнат ҳам давлат мукофоти берилиди. Бу ҳам аввало инсон, унинг меҳнати қадр то-пәтганини кўрсатади. Ижтимоий-иқтисодий ислоҳотлар билан бир вақтда маънавий-маърифий ишларга ҳам катта эътибор бериладиган келажакнинг кафолати десак, муболага бўлmas. Негаки, бундай ўзгаришлар пировард натижада Учинчи Ренессанснинг пойдевори мустаҳкам бўлишига хизмат қилиади. Бу Янги Ўзбекистоннинг гуллаб-яшинашига, эргата дунёдаги ривожланган давлатлар каторидан ўрин олишига замин яратади.

Орадан йиллар ўтади, биз кўзлаган марраларимизга этиб борганимиздан кейин бугунги қилинаётган ишлар сарҳисоб қилиниб, ҳозирги интилишларимизга муносиб баҳо берилади. Бир замонлар Самарқанд иқтисодий барқарор, юксак маданият ва илм маскани сифатида дунёда ном қозонган эди. Келажакда Янги Ўзбекистон, Янги Тошкент ҳам Учинчи Ренессанснинг маёғи бўлиб дунёга донг тарагишига ишончимиз комил.

Халқни юксак илм-маърифатли қилиш учун курашган жадидлар ўз максадларининг бир қисмими театр санъати воситасида амалга оширишада болे боғлиқ мавзуларни ўз кўммоқчи бўлган мактаб ҳам ўқувчилар онгига маърифат зиёсими саҳнавий томоша услуби ёрдамида сингдириб, шу асосда бир қатор муваффақиятларга эришиб келаётгани жадид боболаримиз нақадар тўғри йўл танлаганини кўрсатади.

Халқни юксак илм-маърифатли қилиш учун курашган жадидлар ўз максадларининг бир қисмими театр санъати воситасида амалга оширишада боле боғлиқ мавзуларни ўз кўммоқчи бўлган мактаб ҳам ўқувчилар онгига маърифат зиёсими саҳнавий томоша услуби ёрдамида сингдириб, шу асосда бир қатор муваффақиятларга эришиб келаётгани жадид боболаримиз нақадар тўғри йўл танлаганини кўрсатади.

Жўра қаламига мансуб "Тиниш белгиларининг мажлиси" асари кўйилган бўлса, иккинчи чорак якуни арафасида машҳур рус ўзувчиси Иван Кривонинг "Фил – ҳоким" масали томошаси бўлиб ўтди. Яънида эса республика "Турон" театр танловининг туман босқичида "Парвоз"нинг хаваскор ўқувчи-актёрлари таникли ўзувчи Улмас Умарбековнинг "Қўймат қарз" асари асосидаги спектакль билан ҳақамлар ва томошабинлар эътироғига сазовор бўлиб, биринчи ўринни ғласслашиди.

Шу ўкув даргоҳига Райхона Кулчукакова раҳбар этиб тайлангандан сўнг мактабдаги икодий мухит янада қизгин тус олди. Дириектор мана шу мактабда ушалмаган орзулари рўёбга чиққанини айтади.

– Ёшлигимда режиссёр бўлишини жуда-куда истаганман. Лекин

тадқиқори тақозоси билан ўқувчиларик соҳасини таҳлайди. Орзум айланмади, чунки иктидорим ва иштиёқимни ўқувчиларимга ютириди. Уларнинг кўпчилиги икодкор бўлиб етишиди. Ўйлаб-ўйлаб мактабнинг ўз хаваскорлик театрини тузиши қарор килдик. Унинг шунчаки тўғарак сифатида қолишини хоҳламадик. Мактабимиз нафакат икодий томонлама, балки ўқитиш сифати бўйича ҳам тумандада етакчи ўринларда. Олий ўкув юртларига кириш бўйича ҳам олдинги сафдамиз. Ўтган йили ўн нафар ўқувчим давлат гранти асосида ўқишига кирди. Шоҳруҳ Мирсалимов Лондонда, яна тўрт нафари Италиядаги ўқимомда. Болаларимиз Хитой, Корея давлатларининг олий ўкув юртларидаги ҳам таҳсил олишиштади. Шу йили битирадиган ўқувчиларининг йигирма беш фоизи хозирдан ўқишига кириш турнирларидан кўлга кирити турбиди.

Дириектор ўзи раҳбарлик килаётган мактабнинг ютуқлари ҳақида фахр билан гаплар экан, маросимлар залида ўтказилаётган навбатдаги тадбирни томошни қилишга таклиф этиди. "Янги Ўзбекистон ёшлари, бирлашашлий!" шиори остида давом этаётган форумнинг мактаб босқичини Республика Мавзунияти ва маърифат марказининг Шайхонтохур тумани бўлими

раҳбари Нилуфар Алибоева билан биргаликда томошা қўлдик.

– Бу мактабда маънавиятга оид тадбирлар марамига етказиб ўтказилади, – дейди Н.Алибоева. – Туманимизда рус тилига ихтисослашган туртта таълим маскани бўлса, анъаналаримиз, миллӣ қадриятларимиз, маданиятизимизга энг ўтиборлиси шу мактаб деб айта оламан. Ўқувчиларининг дунёкараши кенг иктидори болалар кўп. Ўзлари сценарийлар ёзади, ўзлари саҳнапаштиради. Тадбирларга ҳақимизнинг кўнглимининг кўнглиминиздаги гап бўлди. Уларнинг замонида катта ҳаётий ҳақиқат бор. Зоро, дунёда болалар, бинолари осмонга туташ кентлар бисер. Албатта, унинг ҳар бирининг ўзига хос таровати, жозибаси бор. Шундай шаҳарлар борки, уларда ҳаёт асосан моддият, бизнес устига ишончига бўлди.

Ҳа, мактабда тадбирлар шунчаки ҳуқакўрсинга ўтказилади. Ҳар бир намоиш ўкувчиларга ўзининг ижобий тасирини, албатта, кўрсанади. Биргина мисол: таникли режиссёр Хилол Насимовнинг "Ҳаёт" фильмни тақдимотидан кейин юртларидан бор. Унинг шунчаки тўғарак сифатида қолишини хоҳламадик. Мактабимиз нафакат икодий томонлама, балки ўқитиш сифати бўйича ҳам тумандада етакчи ўринларда. Олий ўкув юртларига кириш бўйича ҳам олдинги сафдамиз. Ўтган йили ўн нафар ўқувчим давлат гранти асосида ўқишига кирди. Шоҳруҳ Мирсалимов Лондонда, яна тўрт нафари Италиядаги ўқимомда. Болаларимиз Хитой, Корея давлатларининг олий ўкув юртларидаги ҳам таҳсил олишиштади. Шу йили битирадиган ўқувчиларининг йигирма беш фоизи хозирдан ўқишига кириш турнирларидан кўлга кирити турбиди.

Унинг остида давом этаётган форумнинг мактаби асосида ўқишига кириш турнирларидан кўлга кирити турбиди. Ўтган йили ўн нафар ўқувчим давлат гранти асосида ўқишига кириш турнирларидан кўлга кирити турбиди. Ўтган йили ўн нафар ўқувчим давлат гранти асосида ўқишига кириш турнирларидан кўлга кирити турбиди.

ЗАРДА

АНТЕННАМИЗ ҚАЁҚҚА ҚАРАГАН?

Маҳаллада ғалати бир гап тарқалди: нима эмиш, кўй оғиздан чўл олмаган Неъмат ота аслида унчалик мўмин одам эмас экан. Оиласи билан кечки дастурхон устида жамулжам бўлиб телевизор кўриб ўтиришганида, бирдан ўрнидан туриб, этагини силкабди-да:

— Э, падарига лаънат! — деб сўқинганича, ёш боладек аразлаб чиқиб кетиби.

Унга нима бўлди ўзи? Кимдир билиб-бilmай кўнглига тегиб қўймадимилик?

Шу пайдаги ўғли гап нимадалигини пайқаб қолибди. Шарт ўрнидан туриб, телевизорни ўчирибди-да, ертўлага олиб тушиб ташлабди.

Хакиқатан ҳам, турли хусусий телеканалларда бир кориндан талашиб тушган элизаклардек ўхшаш мавзудаги, бир хил форматдаги “ўзимизнинг сериаллар”ни оила даврасида томоша қилиш одамни хижолатта солиб кўяди. Масалан, “Менинг юртим” телеканалида намойиш килинётган “Сарвиноз” деган ачичик ичакдек чўзилган сериал сюжетига назар ташлайдиган бўлслак, Сарвиноз дегани эрга тегиб ҳам собиқ ошигининг кутуидан кутуолмайди. Бир маҳаллар унган севган йигит автофалокатга учраганида, онаси болам боякишининг руҳи кўтарилисинг, деб Сарвинозни ўйга чакриради. У ҳам “багрикен ва тушунганд” зрини етаклаб номаҳрам жаҳридийданинг олдига бемалол кириб бораверади. Қарангли, ўз навбатида собиқ ошигинин хотинин ҳам бошқа бир кимса жигарсўхтларча севади ва “висолисиз мухбабат” фирғодиган аламзода бўлиб, тишини гижирлатиб, муштенин тукканича келинпошшанинг ортидан қолмайди...

Бундай сюжетларни ўйлаб топадиган “ижодкорлар” инсонлар тақдирини тўптошдек сочиб ўйнашади. Бу замонавий эртакларига каттаю кичик ишонади, деб ўйлашиди, шекили.

“Номус” деб атalgan сериалдаги беномуслини тарғиб килишда “Сарвиноз”ни ортда қолдирадиган воқеа-ходисаларни кўриб, ёқа тутамламай иложингиз йўк. Муаллифларнинг бир-бира гап түфлаб ёлиширилгандек саёба ва сунъий лавҳалар билан тулиб-тошган бундай сериалларни томошабинга тақдим қилишдан кўзланган асл мақсади нима, деган савол тутилади. Наҳотки, бор-йўқ муддао томошабинларни жалб этишу рекламани кўлпайтириб, чўнтакни қўлпайтириш бўлса. Ҳаётнинг ачич-чучунинноттган, оқ-корани танинган тажрибали одамга бу “аживалар ўйин”дан энсаси қотиб, Неъмат ота каби этак сиплиг турбиг кетиши мумкин. Аммо ҳали сугаи қотмаган, ойна жаҳонда гапирилган гапу кўзасатиган воқеаларни мутлоқ ҳаёт ҳақиқати сифатидаги кабул қилидиган ўшлар-чи? Улар кептусида енгилтад қаҳрамонларга тақдид қўлмаслигига хеч ким кафолат беролмайди.

Энди “Миллий” телеканалининг кўз кўриб, кулоқ эшитмаган воқеаларга бой “Йигланағ қизлар”номли сериалига келслак, шоввозлар туркларнинг ахлоқсизликни тарғиб киливчи “Фазилат хоним ва унинг қизлари” фильмининг ўзбекча вариантини суратга олиб, анойи томошабиннинг бошини айлантириб ётишибди. Туркчасида Фазилатхоннинг кизларининг бой одамларни “овлаш” йўлидаги саргузашлари хикоя қилинган бўлса, “Йиглаган қизлар” сериални ижодкорлари шу қадар бачканга ва ишонарзис саҳналарни суратга олишганни, ҳайратдан эмас, нафртдан ёқа ушлайсиз.

Хўш, унинг муаллифлари эри қамалини кетган аламзада аёлнинг учизини “бозорга солиб, қозон қайнаши”ни қайси ўзбек оиласида учратишган экан? Қараганга, қамоқдан қайтган ота ўзининг қиморбозлиқка мукласидан кетган ўртчанга қизини билмасдан севиб қолармиси! “Кайси ўзбек хонадонидан киморбоз қиз чиқкан экан?” деб изтироба тушиб турган пайтингизда учини қиз “эрға тегиб операциси”ни бошлап юборади. Яхши қўрган йигити қолиб, бойвачаларга бирин-кетин эрга тегиб чиқаверади. Иккинчи қиз синглиснинг собық севгилисига бехос кўнгил кўйганига нима дейсиз? Оиласидаги тўнгиз қиз турмуша чиққанинг ўй беш йил бўлса-да, ҳамон бефарзанд. Онаси эса дўй-пўписиа килиб кўркитиш орқали топармон-тутармон кўвёидан доимий равишда пул ундириб юради. Аввалига у бояқиши кўвени белуштиклида айблаб, қизимни сендан ажратиб оламан, деб дагдага қилиди. Аслида эса, айб қизида экан. Пул деса иймонини сотишдан ҳам тап тортмайдиган она ўзи ёллаган енгилтадаги аёл билан кўвенинг “тўшак саҳналари”ни суратга олиб, унга қарши “кучли далиллар” тўплайди. Хўш, қани бу ерда мантлик, ўзбекона одоб-ахлоп, уява андиша? Кайси ўзбек аёл ўзи кўзига кундошлик балосини ражо кўради? Бу кўшотинилликнинг яширин тарғиботими? Шу ўрнида бир савол: азиз томошабин, агар сизга бозорда ёки бирор дўёндан муттаҳамлар ўтмас матохини алдаб тикиштирса, индамай рози бўлиб кетаверасиз? Ҳақинизни талаб қимайсизми? Сериалчи шоввозлар сабаси молада устингиздан кулиб, ўзларининг “айнган” маҳсулотини онгингизга тикиштираётган бўлса, ўзингизни ҳақоратлангандай хис қимайсизми? Менимча, қоридаги каби сериаларга бошқача изоҳ бериш мумкин эмас.

Шу ўрнида яни бир савол: киношунослар, кинотанқидчilar қаेरга қарапашти? Тахминий жавоб ўзимда бор. Улар ёки ушбу сериалларга “танқиддан тубан” деб қарапади ёки уларнинг “антеннаси” бошқа ёқа қараган.

Хуллас, ҳозирча Неъмат отага ўшшаган ор-номусли инсонларга сабр-тоқат тилашдан бошқа иложимиз ўйқа ўшайди.

Моҳигул НАЗАРОВА

АКС САДО

СОҲИБҚИРОН ШАЬНИГА ГАРД ЮҚМАСИН

“Jadid” газетасининг шу йил 12 априль сонида Ўзбекистон Фанлар академияси Астрономия институти директори, ақадемик Шуҳрат Эгамбердиевнинг “Ўзбекистонда астрономия: Ренессансдан Ренессансгача” сарлавҳали мақолоси эълон қилинди. Ушбу мақолада ўзбек астрономия мактабининг шонли ўтмиши ва бугунги ривожи ҳақида эътиборга молик далил ва рақамлар тилга олинниб, салмоқи фикрлар билдирилган. Бироқ хурматли олимимизнинг буюк Соҳибқирон Амир Темур шахсиятига оид бир мулоҳазаси каминада эътиroz ўйғотиб, қўлигим қалам олишига унади.

Шуҳрат Эгамбердиев шундай ёзди: “Тарихда кўплаб шахсларнинг номлари ҳақоратомуз лақаблардан келиб чиқкан бўлса-да, кейинчалик асл маъносини ўйқотиб, тарихий шахснинг исмига айланган. Худди шундай ҳолат Амир Темурнинг “Темур ланг” (Оқсоқ Темур) лақабидан келиб чиқиб, кейинчалик бу лақабнинг маъноси унтилиб, Европада “Тамерлан”га айланган...” Бу фикрга кўп изоҳлар бериси шумкин. Яна мақолани ўқишида давом этмаси: “...Тамерлан” — бугунда Амир Темурнинг дунёда қабул қилинган исми. Биз буюк бобокалонимиз Амир Темур деб атайверавиз, лекин унни бошқа халиклар Тамерлан, деб аташа, буни ҳақорат деб қабул қўлмаслигига мөрбиятни ўйлаб...

Бу фикрга зинҳор кўшилиб бўлмайди. Бу тарихий ҳақиқатга зиддир. Аввало, лақаб ҳеч қочон инсон исмининг ўзини босолмайди. Ҳар бир кишининг ота-насины қўйган исми бўллади ва у мұқаддас хисобланади. Керак бўлса, исм, ном – ор-номус масаласидир. Амир Темурнинг падари бузруквори Амир Тарағай ва пирлари Шайх Шамсиддин Кулол бўлағажа ҳақонгир туғилгандаги унга Темурбек деб исм беришган. Уни бирор ўзгаририга олмайди! Соҳибқирон даврида ғаламис душманлар тарқатган бу ҳақоратли лақаб Амир Темурнинг ўзини ҳам бағоят ғазаблантирар эди. Шундай экан, бу лақабни “ҳақорат деб қабул қўлмаслигига”нинг ўзи ҳақоратни тан олиш билан баробардир. Сизу бизнинг, Амир Темур авлодларининг бепарволиги, “айттар” қабилида эътиборсизлиги туфайли

буғун жаҳон оммавий аҳборот воситаларида, энциклопедияларда Амир Темур турлича номлар билан атаб келингният.

1992 йилда Янгийўлдаги шароб корхонаси “Тамерлан” деган конъян чиқарган экан. Иносоғли адабиравимиз дарҳол бунга қарши ўз фикрларини билдиришган ва бу ноҳуш қадамни тўхтатишига эришган эдилар. Яқинда буюк Соҳибқирон абдий ором олиб ётган Самарқанд шахрида ҳам шундай ҳақоратли номда шароб ишлаб чиқариши йўлга кўйилди, ҳатто бир тадбиркор корхона очиб, уни “Тамерлан” деб ҳам атабди!

Хўш, буни қандай тушуниш мумкин? Бу шоввозлар ишлаб-бilmасдан улуғ ҳаҳонгир бобомизнинг шахнини ёқёсти қилаётганини наҳотки англамас! Хўй, уларнинг бунга ақли етмаса, шу ишга масъул бўлган идоралар, ҳокимликлар қўёққа қарайпти?

Шу ўрнида тарихга бир назар солайлик. 1404-1405 йилларда Самарқандга келиб Амир Темур кабулига мушарраф бўлган, юртимизда беҳад иззату ёзоз кўрган испан эҷиси Руи Гонсалес де Клавихо ҳам Соҳибқироннинг лақаби масаласига алоҳида эътибара кратган эди. У ўз кундаглигига шундай ёзди: “...Темурбекнинг асл исми биз атаганимиздек Таморлан эмас, Темурбекдир. Чунки Темурбек уларнинг ўз тилида “Темир подшо” дегани, подшо эса уларнинг тилида “бек”. Таморлан юқоридагирага батамод тескари маънони англатади. Уни таҳқирлаш маъносига Таморлан, яни оқсоқ Темур, деб атайдилар...” (таъкид бизнини – М.А.) Мана, Европа фуқаросининг Амир Темурга холис бахоси!

Соҳибқирон Амир Темур миллий давлатчилигининг асосчиларидан бири, ҳалқимизнинг фарҳ-иғтиҳори бўлган буюк тарихий симёй хисобланади. Ул зотнинг бебаҳо шахсияти ҳақида фикр юртгандан хушёр бўлумомиз, бу масалага ниҳоятда эҳтиёткорлик билан ёндошомогимиз ва унга доимо хурмат-эҳтиром кўрсатмогимиз шарт. Токи улуг ҳаҷодимизнинг шаънига, номига дод тегмасин!

**Муҳаммад АЛИ,
Халқаро Амир Темур хайрия жамоат
фонди раиси,
Ўзбекистон ҳалқ ёзувчи**

МУЛОҲАЗА

Суицид, яни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш фожия ҳақидаги ушбу мақола ҳақармонларимизнинг ачичик қисматига оид хикоялар асосига қурилган. Бундай шўрқисмат аёлларни шартли равишида гулойимлар деб атамиз. Аянчли воқеаларни тасвирилаш орқали ўқувчининг хиссийтларини жунбишига келтириш фикридан йироқмиз, балки инсонни ўз жонига қасд қилишдек мудҳиш ф

ЭЪТИРОФНИ СОТИБ ОЛИБ БЎЛМАЙДИ

Бошланиши 1-саҳифада.

Эсимни танибманки, таникли кишиларнинг фарзанди, машхур қўшиқининг укаси бўлганимдан, кейинчалик жигарларим хам эл оғзига тушган санъаткор эканидан турурлапни ўядиш. Дадам таникли опера хонандаси, камтаг, мехрибон, камтар, айни пайтда зукко, талабчан инсон бўлиб, маданияти шунчалик эдик, ҳаммани сизлаб гапирардилар. Зарурат туғилганда тунукачилик, дуродгарлик, пазандалик хам килиб кетаверардилар. Кўйчада бувамиз Зокир оқсоқолдан қолган каттагина боғимиз бўларди. Дадам буш қолди дегунча бодгари ишлар билан шугулланардилар. Бу бор ўзига хос санъат хиёбони хам бўлиб, ўз даврининг хушхон инсонлар тўпланиб, латиф давралар куришарди. Комилжон Отаниёзов, Мукаррамахоним, Назира Ахмедова, Шукур Бурхонов, Ҳожи Қурбон Назаров каби санъаткорлар билан дилкоз сұхбатларнинг гуноҳи бўлиб ўстганман.

Онам Муқими номидаги мусиқали театра актиса эдилар. „Тоҳир ва Зухра“, „Равшан ва Зулхумор“, „Алломиш“, „Холисхон“, „Нурхон“, „Офтобхон“ каби спектаклларда эсда қоларпил роллар икро өтганлар. Шу билан бирга, лапарларни моҳирона куйлардилар. Онамнинг феъллари дадамнинг тескариси эди. Фарзандларга қаттиқўл, ниҳоятда талабчан, бир сўзли аёл эдилар. Биз ҳазиллашиб онамни „иила бадий кенгашининг раиси“ дердик. Муҳими, онам ҳар биримизнинг қобилияти ва лаёкатимизга синчков эътиборли бўлиб, йилт этган учкунни илғасалар, шу жиҳатни ривожлантириша рағбат берардилар. Махаллада хам жуда фаол эдилар. Ота-онам бир умр ҳалқ орасида бўлиб, ҳаёт китобидан бетимсол ҳикмат ийқлан эдилар. Уларнинг ўйтлари бизга ҳаузгача аскоти келяпти.

— Сиз маҳаллада яшагансиз, кўни-қўшичилик муносабатларидан хабардорсиз. Бугунги кунда Президентимиз миллӣ қадриятларимиз, урф-одат, анъанарапаримизнинг асрар-авайлаб сақланишида, ёшпар тарбиясида, умуман, ҳалқимиз ҳаётда маҳалланинг ўрнига алоҳида эътибор берадётгандари бежиз эмас. Сизнинг бу борадаги фикрларингизни билмоқчи эдик.

— Маҳаллани бемалол ҳаёт мактаби, ҳаёт дорилғунуни дейиш мумкин. Маҳаллада олган дарсни бошқа ҳеч қайси мактаб ё опий ўкув юритда олломайсиз. Оддий саломлашишдан тортиб, одамлар билан муомала-муносабат қилиш, кўни-кўшинларнинг холидан хабар олиш, тўй-маъракалар, ҳашар ўюштириш... Эҳ-хе, ўзлигимизда маҳалла ҳаётининг ҳар бир куни эсда қоларпи воеалар билан тўла бўлган. Шу пайтларда яқин кўшинлар бир-бирини тансиқ таомлар билан сийларди, ҳовлисида қайси мева пишса, атрофдагиларга улашарди. Болаларнинг хам бирга ўйнайдиган ўйнинги жуда кўп эди. „Бир болага етти қўни ота-она“, деган хикмат маҳалланинг қадрияти бўлган. Афусси, тезкор даврда кўп яхши удумларни бой бериб кўйдик. Биз, болалар, бир вақтлар “богда шароти йўқ, дом яхши”, десак, дадам жилмайиб: „ҳали битта ёз, битта қиши ўтсин, ўшанда билласан“, дердилар. Ҳакикатан, вақт – опий ҳакам. Бугун маҳалланинг қўмасб ҷаҳарсан шуки, маҳаллада билган ва ўрганланарни бошқа ҳеч қандай китобдан тополмас экансан... Лекин ҳозирги пайтда айнан маҳалла ва унинг ободлиги масаласига ҳукумат даражасида эътибор берилаеттанини кўриб, ҳақиқий ўзбекона удумлар ўз мақеини тезда тиқлаб олишига ишонгим келади.

— Менимча, қасб танлашда ота-онанинг ўрнаги мухим аҳамиятга эга.

— Шу топда дадамнинг бир гаплари ёдимга тушди: „Хе, сенларни қара, – деган эди у киши менга, – ҳеч қайсинг бошқа бир тузукроқ қасб таёнламадиларин. Мана, сенинг қўлларинг нозик, жарроҳ бўлишинг мумкин эди“. Ўшанда нега бундай деганларига хайрон бўлгандим. Дадам айтган гапнинг магзини кейинроқ тушундид. Сабаби, у киши санъат юйли машақатли эканини, унинг қаттиқ нонини ейиш осон эмаслигини яхши билганилар. Бизнинг ўртамиёна ижодкор бўлиб қолишимизни истамагланар. Энг муҳими, ота уйида кўрганларимиз, эшитгандаримиз биз учун ҳаёт мактаби вазифасини ўтади. Айниқса, Ботир акамнинг тақдиди...

Мен ўзбек миллий эстрада санъатининг асосиси бўлган Ботир Зокировнинг укаси эканимдан фархланаман. Акам ҳақида жуда кўп ёзилган, ҳуҳокати фильмлар суратга олинган. Сұхбатларимиздан бирида акам шундай деган эдилар: „Эстрада санъатининг асоси Узбекистонда қадимдан шаклланган. Унинг илдизи ўзбекларнинг масхарабозли, дарборзли, аскиячилк, яъни майдон тошошаларига бориб тақалади. Замонавий санъат сифатида Тамарахоним ижросидан бошланган“. Эътибор берсангиз, мақомга нисбатан олганда, эстрадага енгил жанр деб қаралади. Дадам ва акам эса „Эстрада –

жуда оғир жанр. Масъулияти ниҳоятда юқори. Саҳнага чиқиб қўшик кўйлаш маданияти туфлининг ипини боғлашдан бошланади“, дейшган.

Шубҳасиз, бу жанрга қизиқишимининг илҳомчиси ҳам, ижод йўлнимидан бошланнишида ҳамфир, ҳамдард, йўлбошли бўлган ҳам Ботир акам эди. Фаолиятим давомида акамнинг „Аросатдан Худо сакласин“, деган сўзлари менинг мезон бўлиб келяпти. Ҳабаринг бор, у киши нафақат хондан, балки яхшигина рассом ҳам бўлганлар. Ботир акам ҳақида ишланган ҳужжатли фильмда истеъодларининг бу кирраси ҳам ёритилган. Ҳикоялари, шеълари ҳам дилга якин. „Сўфд элининг қолпони“ номли либреттолари асосида Алишер Навоий номидаги опера ва балет театрида спектакль ҳам саҳналаштирилган. Акам ҳар қанча эътирофга арзидиган ҳақиқий инсон, ҳақли равиша жаҳон эстрада саҳнasi юлдузи эдилар. Вафот этганларида (1985 йил эди) собиқ Свердлов концерт залига видолашиб учун юртимизнинг барча таникли инсонлари, акамнинг минглаб муҳисларни тўпланишган. Ҳалқимизнинг севимли санъаткори Тамарахоним кўлларида ёш билан: „Ботир менга „оий“ деб мурожаат қиларди. Ҳа, у буюк санъат билан менинг никоҳимдан туғилган ўғлим эди“, деганди. Қосмонавт Юрий Гагаринга „Ўзбекистонни қандай тасаввур қиласиз?“ деб савол беришганда „Ўзбекистон деганда кўз олдигма қўшиқи Ботир Зокиров ва унинг кўёшли юрти кепади. Үнинг кўзларида Ўзбекистонни „қўраман“, деб жавоб берган. Умринг кўп кисми хасталик билан ўтказиб. Ҳабарни ўтказиб юртимизда ҳам жуда ғарбий қоларди. Ҳа, Ботир Зокиров ўзбек миллий эстрадаси осмонида ҷарақланған юлдуз бўлиб бўй кўрсатди ва бу буюк феномен ҳамон ўзининг сўнмас нурлари билан қўшиқчилк оламимизни ёритиб турибди.

— Назаримда, мавзумиз равиши ўзингизга келди. Мана, қарийб эллик беш йил мобайнида муҳисларга завқ-шавқ улашиб келяпсиз. Менимча, бугун етук санъаткор сифатида дунёга танилган Фарруҳ Зокировнинг болалик хотиралари ҳам иртифати...

— Тўғри айтасиз. Кўпчилгимиз эстрада йўналишини танлашимизда, менимча, Ботир акамнинг хиссалари катта. Луиза

билан бирга Ўзбекистонга келишган. Алишер Навоий номидаги театрда бўлиб ўтган концертда Луиза Зокирова ҳиндча „Байжу Бавра“ фильмидан қўшик кўйлаган. Ўшанда Индира Ганди саҳнага кутарилип, оламинг ёқасига фил сугидан ишланган чирорли тўғлигични қадаб қўйигани ҳамон кўз олдимда туради. У кам Навфал, афусси, бетоб бўлиб орамиздан жуда эрта кетди. У ҳам қўшиқ айтар, ҳам гузал суратлар чизарди. Мендан иккى йил кейин туғилган укам Жамшидни ҳалқимизни яхши танидид. У ўшлигидан мулоийм, камсуқум эди. Ҳалқимизда „кўй оғиздан чўп олмаган“, деган ибора бор-ку, назаримда, бу гап Жамшид ҳақида айтилгандек. Қаерда бўлмайлик, дадамга „Шу Жамшид ўғлининг бошқача“, дейишади. Феъл-автори, инсонпарварлиги, одамшавандалиги, ҳамманинг ҳолидан ҳабардор бўлиб туриши дадамга ўҳшарди. Яхши фазилатлари беҳисоб эди раҳматланинг. Карим Зокировнинг муносиб фарзанди эди. Ўзбек миллий академик драма театрининг етук актёрлари сафида рафиқаси Гавҳар Зокирова билан ўзингизга мавзум бўлган „санъат таназузи“ давринида биргаликда ёнгиг ўтиб, миллатнинг фидойиси сифатида театrimиз ривожига салмоқла ҳисса кўшиди.

Энг кичигимиз Равшан Зокиров 1951 йилда туғилган. Қўшиклири билан нуғузли танловларда қатнашиб, юқори ўринларга сазовор ўтканда ҳам жуда ғарбий қолди. Ҳа, Ботир Зокиров ўзбек миллий эстрадаси осмонида ҷарақланған юлдуз бўлиб бўй кўрсатди ва бу буюк феномен ҳамон ўзининг сўнмас нурлари билан қўшиқчилк оламимизни ёритиб турибди.

— Назаримда, мавзумиз равиши ўзингизга келди. Мана, қарийб эллик беш йил мобайнида муҳисларга завқ-шавқ улашиб келяпсиз. Менимча, бугун етук санъаткор сифатида дунёга танилган Фарруҳ Зокировнинг болалик хотиралари ҳам иртифати...

— Нимадан бошласам экан... Мен шўх, ўйнинкароқ, айни пайтда, романтик бола бўлганман. Бу жуда кўп китоб ўқиганимдан бўлса керак. Ҳозир ҳам китоблар менинг дўйстим, маслаҳатим. Болалигимда шанба, якшанба кунлари дадам ишлаган театрга бораардик. Биринчи бор томошага тушганимда мўъжизавий оламга кириб қолгандай бўлганман. Ўшанда бизга театрининг ён томошнага расмий балкондан жой текканди. Бу

жуда кўп бўлиб, деярли ҳар куни мақомлар, ашулалар, европа кўйларини тинглардик. Ўшанда куни уйга келгач, кўрганим мўъжизадан таъсириланиб, новдадан қилинган таъёччани ушлаб, олдимдаги тошойнага лампани кўйиб олиб, дирижёлники маши қилдим. Бу ҳол анчагача давом этиди. Онам болаларча қизиқишимни кўйлаб, машҳулотимни рабатлантирилар. Айтганимдек, болаликда қизиқишимни „сехрли таёқча“ туфайли (айтганча, кейинроқ ўша оқ сочти, нуроний одам улуғ санъаткор Муҳтор Ашрафий эканини бўлганидаги дирижё-симвонист бўлишини орзу қиласардим. Лекин бора-бора юрагим эстрадага тортиб кетди.

1957 йили Москва шаҳрида бўлиб ўтган жаҳон талаба ва ёшлар фестивалида биринчи марта расмий суратда саҳнага чиқканман. 8-синфни тамомлагач, мусиқа билим юртига ўқишига кирдим. Айнан шу даргоҳда мусиқа олами жуда кенга мурakkab дунёнига олумни тушуниб етдим. Эстрада санъатига ҳақиқий қизиқишимни ўша ерда бошланди.

Кўшиқ кўйлашни бошлаганимда ҳаёлмада ҳамиша „Ботир акамга ўҳшаб ашула ёза оламаним?“ деган савол айланади. Акам ижодими кузатиб, „Булар ҳали хом, битта яхши ашула яратиш учун йиллар керак бўлади, сен ҳозир факат ўқишинг керак“, дердилар. 1969 йили Тошкент давлат консерваториясининг хор дирижёлиги факультетини тутигати, укам Равшан билан Тошкент театр ва рассомлик санъати институтида ташкил этилган талабалар вокал ансамбли сафига кўшилдик. 1970 йил деқабрь ойда оркестра раҳбари, композитор Евгений Ширяев гояси асосида театр санъати институти ва консерватория талабаларидан иборат ансамбл ташкил топди. Эсон Қандов, мен ва акам Навфал Зокиров шу ерда яккахон ижорчи эдик. Ана шу пайтда Москвадан Евгений Масляков келиб бизни ўша даврда жуда машхур бўлған „Алло, талантларни излямай!“ деб номланган танловга таклиф қилган. Устоз Анатолий Қобулов репетицияларимизда ёрдам бераарди. Бир сафар Шаҳбоз Низомиддинов билан бирга композитор Энмарқ Солиҳовнинг „Қиз бола“ қўшигини айта бошлашимиз биланоқ, Анатолий Қобулов келиб олами ўтказиб юртимиздан чиқканман. Ҳақиқатан ҳам исими жисмига мос бўлганди. Ўшанда куни холатимиз ҳеч ёдимдан чиқмайди: ҳаммамиз кувончдан саҳнада югуриб юрганимиз. Ҳалқ ижоди битмас-туганмас бойлик эканини ансамбл тузилгандан сўнг янада кўпроқ ҳис қилдим. Репертуар тизида онамнинг ёрдамлари катта бўлган. Театрдаги фолият, маҳалладаги, уйдаги ишлардан ортиб, ансамблимиз билан бирга сафарларга бораардилар. Ҳамиша „Саҳнада 3-4 дақиқадан ортиб тириб қолма, томошанинни толқитирма“, дердилар.

Айтаб ўтганимдек, ўша пайтлари ҳамма ҳаваскор санъаткорлар каби тезроқ танилишини, кўзга кўринишни хоҳлардим. Ўзим яратган қўшиклири даастлаб Ботир акамга ёшиттириб, „Шуни айтсангиз-чи, ақа“, деб илтимос қиласардим. У киши менинг руҳимни синдириласлик учун авайлаб, шу билан бирга, ўзларига хос талабчанилик билан „Майли, ўйлаб қўраман“, деб жавоб қайтардилар. Шу тариқа йиллар ўтди. Кечагидек эссимда, 1974 йили оипавий шанба-якшанба йиғилишларимиздан биррида Ботир акамга „Мажнунтот“ қўшиғинг яхши чиқибди, айтсан майлими“, деб қолдилар. Бу гап мен учун кутилмаган мукофот, энг қадрли эътироф эди. Ҳурсанд бўлиб кетдим, кўнглим кўтарилид. Лекин мен ҳам сир бой бермай, у кишининг ўзига хос оҳангларида „Майли, ўйлаб қўраман“, деб ҳазиломуз жавоб қиласардилар.

— Демак, шу билан „Ялла“ ва Фарруҳ Зокиров ижодида янги давр бошланди...

— 1979 йили ансамблимизда бироз қўйинчилк юзага келди. Айрим сабабларга кўра, тархалиб, Шаҳбоз иккимиз қолғандик. Шунда „Ботир ака, келинг, бирга ишлайлик“, дедим. Рози бўлдилар ва шу йилдан ансамблнинг иккимиз умри бошланди. Иккимиз дуэт-қўшиқи концертда ижро этишга тайёрланяпмиз. Туғри, сулола ёшлари ҳали оламшуму碌 довргу қозониб улугргани ўйқ. Лекин улардан умидимиз катта. Ҳуллас, ҳаёт давом этияти. Биз, „Ялла“ ансамбли ижодкорлари эса муҳисларни ҳурсанд қилиш йўлида изланишдамиз.

ДОИМИЙ ҲАРАКАТДАГИ ҲАЁТИЙ ДАСТУР

Бошланиши 1-саҳифада.

ТАРИХ – ЎТМИШДАН
СҮЗЛАВ, КЕЛАЖАКНИ
АНГЛАТАДИ

Бугунги кунда тавалуд санасининг 19 йиллиги нишонланётган Махмудхўжа Беҳбудий Ўзбекистоннинг яқин тархида чукур из коридора олган ва бутун умрими миллиатни ўйготиш гоясига бағишилаган, ўлкани жаҳолат ва колоклидан олиб чишиш, миллатимизни гафлал боткогидан кутқариш учун бор куч ва имкониятини сафарбар этган бўюк шахс, Туркистондаги жадидлик ҳаракатининг гоявий рахнамоси ва шубҳасиз, етакчиси сифатида эътироф этилиши пойиқ.

Жадид адаби, ўзбек романчилигининг асосчиси Абулуппа Қодирий тарихда бўйиб ўтган воқеаларни чукур мулоҳаза килиш, ундан ўнрак олиш ва энг асосиси – йўл кўйилган камилик ёки хатоларни қайта тақорламаслика ишора қилиб "Мозийга қайтиш кўрмакни яхрил, дейдилар" деган сермазум гапнига айтган эди. Дарҳакиат, Шарқ жадидлигининг гоявий отаси бўлган Исломл Гаспрали таъбири билан айтганда, тарих ўтмишдан сўзлаб, келажакни англатади. Янынлар ўз тархида, бошдан кечирганларини ўрганиш ва таҳрил килиш баробарида келажакда яна нималар бошига тушиши мумкинлигини таҳмин килишиш, ўтмишда йўл кўйилган хатоларни тақорламаслини ўрганиди.

УЧИНЧИ РЕНЕССАНСНИ
ЖАДИДЛАР АМАЛГА
ОШИРИШИ МУМКИН ЭДИ

Охирги йилларда катта минбарлардан янграттан "Янги Ўзбекистон", "Учинчи Ренесанс" каби тушунчалар мамлакатимиз ҳозирда ижтимоий-сийесий жиҳатдан янги бир босқичга кўтарилаёттанидан дарак бермоқда.

XIX асрнинг охри – XX асрнинг бошлирида бутун Шарқ мамлакатлари бўйлаб ёйилган ислогоҳчилик ҳаракати чор Россияси кўл остида бўлган Туркистон ўлкасига ҳам кириб келди. Ўзбекистон мустакил давлат сифатида сиёсий ҳаритада пайдо бўлган 1991 йилдан хозирга қадар олиб борилган тадқиқотларда жадидлик ҳаракатининг моҳияти турлича тадқиқ ва таҳлил килинди, унинг кўлуми ҳамда ҳаракатга кептирган шахслар ҳаёти, ижоди, жамиятга булган таъсири масалалари ёритилди. Аммо бу мавзуҳануз тўлумлигига очиб берилмади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Миризёев 2020 йил 30 сентябрда ўқитувчи ва мураббийлар куни муносабати билан зиёлиларга табригида жадидлик

ҳаракати, шахслари ҳақида тўхтанди ва "Мамлакатимизда Учинчи Ренессансни йигирманчи асрда маърифатпарвар жадид боларимиз амалга оширишлари мумкин эди", деган фикри айтиб ўтди. Дарҳакиат, агар тарихий вазият имкон берганида эди, юртимизда ана шу Ўйғониш феноменини амалга ошиган бўларди. Бунинг янада чукурроқ изоҳини Президентимиз сўзлари билан айтдиган бўлсан, "Бу фидой ва жонкүрзотлар бутун умрарини миллий ўйғониш гоясига бағишилаб, ўлкани жаҳолат ва колоклидан олиб чишиш, миллатимизни гафлал боткогидан кутқариш учун бор куч ва имкониятини сафарбар этган бўюк шахс, Туркистондаги жадидлик ҳаракатининг гоявий рахнамоси ва шубҳасиз, етакчиси сифатида эътироф этилиши пойиқ.

Беҳбудий "мактабимиз, дўконимиз, корхонамиз, мадрасамиз ва ҳар нимарсамизни замонча ислоҳи лозимидур" деган ширбилий мактабдан, анироғи, бошлангич мактабдан бошлади. Мактабни "тарақийнинг бошлангичи, маданият ва садотнинг дарвозасидур. Ҳар миллат энг аввал, макотиби ибтидоийини замонча ислоҳ этиб кўлпайтумагуча тарақий йўлига кируг маданиятдан фойдаланмас" деган ақидани илгари сурган Беҳбудий бошликтуркестонликжадидлар бошлангич

дан ҳам Учинчи Ренессанс бўсағасида турган Янги Ўзбекистонда мактабгача таълим ва мактаб таълими бўлгуси Ренессанснинг узвий ҳалқаси, жадидлар "арқони миллат" ёки "миллат устунлари" деб билган эйлиллар эса "янги Ўйғониш даврининг таянч устуни" деб қабул килинди.

Беҳбудий "мактабимиз, дўконимиз, корхонамиз, мадрасамиз ва ҳар нимарсамизни замонча ислоҳи лозимидур" деган ширбилий мактабдан айтдиган бўлсан, "Бу фидой ва жонкүрзотлар бутун умрарини миллий ўйғониш гоясига бағишилаб, ўлкани жаҳолат ва колоклидан олиб чишиш, миллатимизни гафлал боткогидан кутқариш учун бор куч ва имкониятини сафарбар этдилар. Шу йўлда улар ўзарининг азиз жонларини ҳам қурбон қўидилар".

Бугун Беҳбудий, Мунаввар кори, Авлоний, Фитрат, Ибрат каби жадидларнинг миллат келгажи, мамлакат тарақиётини энг мухими, унинг мустақиллиги, эркин қўилган хизматларини ахолининг кенг катлами, хусусан, ён авлодга борича етказиб бериши яндиган кун тартибига чири. Махмудхўжа Беҳбудий бошликлигидаги Мунаввар кори ва Авлоний истиқтол, озодлик, эркинлик учун қўилган фидокорлиги, миллий таълим ва тарбия тизимини яратишдаги хиссаси учун "Булоқ хизматлари учун" ордени билан мукофотланди. Уларга хукумат томонидан кўрсатилган бундай юксак эътиборни қўлинидаган ишларнинг дебочаси деб қабул килишимиз лозим.

ҲАР КИМ ЎЗГАРИШИ КЕРАК

Жадидлик ҳаракатининг ўрганилиши, тарбиғ қилиниши, нафақат керак, балки муҳим, ҳаводай зарурди. Биз Учинчи Ренесансни стратегик вазифа деб қараб, уни миллий гоя дараҳасига кўтамоқи бўлсан, жадидларимиз таъкидлаганидек, "Ҳар ким ўзгариши керак. Ҳар ким ўзгариши ўзидан бошаша керак". Бу ўринда, айниска, зиёлилар, мансабдор матъмулар ўзгариши ўзларидан бошламас экан, биз оғлимизга ўйған юксак стратегик вазифани уddaрай олмаймиз.

**ЯНГИ ЎЙГОНИШ
ДАВРИНИНГ ТАҶИЧ
УСТУНЛАРИ**

Жадид мактаби, бугунги истилоҳлар билан айтдиган бўлсан инновацион ва "смарт" (акули) мактаб эди. Унда жорӣ килинган "тобуш" усулни буёнлини таълимнинг асоси, керак бўласа, тамал тошидир. Ислогоҳчиларнинг бошлангич мактабданоқ жорӣ килинши ҳам беъзис эмас эди. Чунки мактаб – ривоҷланишининг поїдевори, у мукаммал бўлmas экан, миллат тарақиётини ҳаётини келишини ўз ажини таъминлаш – бу "умуммиллий гоя"нинг туб мөхиятини таш

таълимни она тида беришга мўлжалланган мактабларнинг умуммиллий институтини яратишга қаратилган дастурни таклиф этиди.

Этильбор беринг: бошлангич таълим боланини она тида берилиши керак! Жадидлар бола бошлангич саводини ўз она тида чиқарини унга миллат, миллият тушиларининг чукурор сингнерилишини ташынгандай, деб билди.

Махмудхўжа Беҳбудий куйи ва юқори мактабнинг ислоҳ этилиши миллатнинг ислоҳ этилишига олиб келишини таъкидларни таъмишни учун иккита таъмишни ташкил келиб чиши керак; 2) ушбу гоя миллат томонидан англаб этилиши, бошча сўз билан айтганда, миллийлаштирилиши керак. Янни гоя миллатнинг ҳар бир вакили юрагига этиб бориши лозим.

килган этади. Мана Беҳбудий таклиф қўилган миллий гоя.

МИЛЛИЙ ГОЯ

Беҳбудийнинг "умуммиллий гоя"си тарбиғоти учун миллий матбуот керак эди. Жадидлар ана шундай матбуотга асос содди. Жадид матбуоти том мъонда фикр алмасиш, илғор гоя ва ташабbusларни тарбиғ килиши, баҳспашини майдонига айланди. Жадид матбуоти демократик қадрияларни ўзида акс этириган, фикрлар қарама-қаршилигини кўтара оладиган, ижтимоий-сийесий мавзуларда танид қила оладиган матбуот эди. Биргина Беҳбудийнинг "Ойна" журнали маърифат ва маданият тарқатиш йўлида миллат ва унинг ҳақ-хукуқига, тарихига, тил-адабиёт масалаларига, дунё аховрус.

**ЗАМОНАВИЙ
БИЛИМЛАРДАН ҲАБАРСИЗЛИК
БАРЧА СИЁСИЙ
ХУКУКЛARНИ ЙЎҚА ҶИҚАРАДИ**

Беҳбудий миллий гоясининг янабир тарбиғоти куороли бу – адабиёт эди. Жадидлар буюк Навоий, Фузулий, Сайдийни чукур билгани ҳолда адабиётни халқа, оммага қишлоғлаштири, унинг тида ёзишига ҳаракат килиди. Ва би ишни узладади. Бугунги кунда истапланган етик бадий асар билан беллаша оладиган Абдулла Қодирийнинг "Ўткан кунлар"и, Чўлпоннинг "Кечи ва кундуз" романи, шеъларни шу тарбиға пайдо бўлди. 1916 йилда Тошкентта келиб, сабиқ Колизей концерт саройи саҳнасида "Турон" труппасининг қатор спектакларини кўрган шарқи "Самойлович" беъзмаган эди.

Президентимиз таъкидлаганидек, "Махмудхўжа Беҳбудий "Илмдан бошқа најот йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас" деган шиорни ҳаётий эътиқод деб билди. Миллий истиқтол, тараққиёт ва фаровонлиқка, аввало, мърифатлар орқали, дунёвий ва диний билим, замонави илм-хунарларни чукур эгаллаш орқали эришиш мумкин деб хисоблади".

Яна шуни қайд этиши керакки, бугунги мурakkab даврда Ўзбекистонда миллий гоя ва мағаруфий иммунитетни кучайтириш, мустақил фикрига эга ҳамда фойдой ва ватанпарвар авлодни этиширишида Махмудхўжа Беҳбудийдир, деб ёзмаган эди. Беҳбудий бошик барча жадидлар халқни истрофили тадбирлардан воз кечиб, уларга сарф қилинадиган маблғаги миллий иқтисолидининг барча тармоқларида миллий кадрлар тайёрлаш учун, давлат ва хориж таълим мұассасаларida ёшларнинг таҳсилни учун йўналтириша даъват этиди. Беҳбудий бу ҳаракатни умуммиллий ишлар, олий мақсадлар, хоҳишилар ва итилишлар деб атади. Бунга эса ироди, анироғи, ёнда жадидлар тадқиқчиларидан бироғи келиб, уларга сарф қилинадиган ишларни ўтказиши ўтади.

Туркистондаги жадидлик ҳаракатининг таъкидаги муносиб ўрнини кўрсатиш, уларнинг фаолиятини икодини чукур қилинши учун Россия давлат Дума-сига йўллаган эди. Бу лойиҳада Беҳбудий таълим-тарбия, айниска, ер масаласини қатъи кўдуси ва рус мухожиларнинг кўчириб келгаслик, хосилор ергар махалгий ахолининг ихтиёрида қолиши кераклиги таъкид.

Беҳбудий ўзининг маънавий устози Исломл Гаспрали каби мусулмонларга сиёсий хукуклар берилиши мавжуд мумони ҳал килмайди, деб хисоблади. Унга кўра, замон тили бўлган рус тилини мавжуд қонунларини билимлардан хабарсизлиги лойгина таъкидиган барча сиёсий хукукларни йўқа Ҷиқаради.

Шундай экан, Беҳбудийнинг "Ҳақ олинур,

МУАММО

Шиддат билан ўзгариб бораётган бугунги давр жамиятда ҳам қарашлар ислоҳини талашиб килияти. Афсуски, биз фикрлар хилма-хиллиги гирдебида нималарни топиб, нималарни йўқотаёттанимизни аниқ аংглаб олишга улгурмаяпмиз. Замон яратган қулийлар ва шунга яраша талаблар жараёнида кишининг ўзгариши таъдуди тўғри, ҳалол йўлни топиши мурakkabлашмоқда. Бу, албатта, биринчи навбатда жамият ҳамда маҳалланинг негизи бўлган оила ва тажрибасиз ёшлар турмушда яққол кўзга ташланяпти. Таникли хукушунос, "Kongress-Nota" адвокатлик фирмаси адвокати Усмонкул АҲМЕДОВ билан сұхбатимиз шу мавзуда кечди.

– Суд-хукуқ соҳаси ходимлари фаолияти бирмунча мурakkab хисобланади. Кейнинг йилларда ёшлар орасида судлов даражасига кўтарилиган қандай можаролар кўпайиб борокда.

– Хукуки мухофаза қилиш бўйича дастлабки тергов ва суд соҳасида Ўзбекистон Республикаси Президентининг бир қанча фармон ва қарорлари қабул қилинди, кейнинг йилларда Жиноят, Жиноят процессуси, Мәймурий кодекслари ўзгариши ва оғлини таъминлашади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига ўтасида оғлини таъминлашади. Менимча, бунинг жонига таъминлашади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига ўтасида оғлини таъминлашади.

– Суд-хукуқ соҳаси ходимлари фаолияти бирмунча мурakkab хисобланади. Кейнинг йилларда ёшлар орасида судлов даражасига кўтарилиган қандай можаролар кўпайиб борокда. Менимча, бунинг жонига таъминлашади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига ўтасида оғлини таъминлашади.

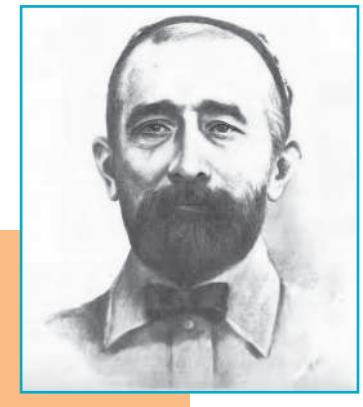
– Суд-хукуқ соҳаси ходимлари фаолияти бирмунча мурakkab хисобланади. Кейнинг йилларда ёшлар орасида судлов даражасига кўтарилиган қандай можаролар кўпайиб борокда. Менимча, бунинг жонига таъминлашади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига ўтасида оғлини таъминлашади.

– Суд-хукуқ соҳаси ходимлари фаолияти бирмунча мурakkab хисобланади. Кейнинг йилларда ёшлар орасида судлов даражасига кўтарилиган қандай можаролар кўпайиб борокда. Менимча, бунинг жонига таъминлашади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига ўтасида оғлини таъминлашади.

– Суд-хукуқ соҳаси ходимлари фаолияти бирмунча мурakkab хисобланади. Кейнинг йилларда ёшлар орасида судлов даражасига кўтарилиган қандай можаролар кўпайиб борокда. Менимча, бунинг жонига таъминлашади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига ўтасида оғлини таъминлашади.

– Суд-хукуқ соҳаси ходимлари фаолияти бирмунча мурakkab хисобланади. Кейнинг йилларда ёшлар орасида судлов даражасига кўтарилиган қандай можаролар кў

АЖДОДЛАР НИДОСИ

Абдулла АВЛОНИЙ

Эҳтимол, бизнинг халқ илму маърифатни, тарбия ва таълимни, ҳунар ва саноатни яхши кўрар, деб ўйлайдургандурсиз? Йўқ, бу фикрингиз ёнглиси.

Эшонларимиз тоат ва ибодат, панду насиҳат, зикур тасбех ўrniga тўйлардан тўн киоб, кўб ошаб, кўп ухлашини яхши кўrурлар.

Уламоларимиз дарсус таълим ўrniga, бир-бирлари ила ўрун талашиб, мукаррир ва мударрис бўлышни, ўзлари бўлолмай қолсалар, эшикма-эшик юруб сайловини бузишни яхши кўrурлар.

Имомларимиз, ҳалойиқга вавъ ва насиҳат ўrniga, тўй ва жанозаларда юруб, жома қийшини яхши кўrурлар.

Бойларимиз орка-ўнгларига қарамасдан, фойда ва зарарларни ойримасдан бир-бирларига рақобат қиласман деб, "бонка" ва "кридит"ларини кўпайтуруб, дўффирилор тор келгандаги рус ва яхудийларнинг мопларини бу-куб-синини яхши кўrурлар.

Мўйсафидларимиз намос ва ниёз ўrniga, масжид эшигига йиги-луб ўтурууб, ҳар кимни гибат ва шикоатни яхши кўrурлар.

Муаллимларимиз кизғонишуб, болаларни арzon ўқитаман деб, бир ўзларига юз,

КИМ НИМАНИ ЯХШИ КЎРАР?

юздан ортуқ бола йигуб, ўзлари тўй ва маъракаларда болаларнинг умрени бекор ўткаришини яхши кўrурлар.

Савдогарларимиз: "Тўйлини тўйи ўтар, тўйисини куни ўтар" деган сўзга амал қиласми, қайси маҳаллада тўй бўлса, дастурхон-

нидан қолғон эски дўкон, эски тоғ, эски тартибларини яхши кўrурлар.

Оналаримиз билим ва тарбия ўrniga эрлари ила урушуб-талашиб қизларига мол қиласмакни яхши кўrурлар.

Оталаримиз болалариға ўкутмак ва таълим бермак ўrniga яхши кўrурлар.

яхши кўrурлар.

Заргарларимиз йигирма тиинлик кумуш, ўн тийинлик тилло орасига мум ва сакичлар жойлаб, исмими "қиз хайрон", "зебигардон" кўюб, беш-ён сўмга сотишни яхши кўrурлар.

Табибларимиз долчин, занжадеб лофлар ёзилғон китобларни оғизларини қуфуртуруб ўкумокни яхши кўrурлар...

Ёшларимиз имла маърифатли бўлишини, ҳунар, санъат ўргониши ўrniga, ўзларига зеб беруб тор шим ила калта камзул, қотирма ёқалларга бино кўйинши яхши кўrурлар.

Ишчиларимиз имла ва хунардан маҳрумлиги сабабли бошқа миллатлар илму маърифатлари соясида кунинга 4-5 сўм ишлаб турган бу замонда кунинга уч тангага мардикорники, ойига ўн беш сўмга коровулники, йигирма сўмга фанар ёкини, ўн сўмга кўнка йўланини тозалашни ва шуларга ўхшаш энг паст ва оғир хизматларни яхши кўrурлар.

Болаларимиз оталаримизнинг имла қадринг билмаган, им учун пулни кўзлари киymаганлик сабабли ўкумок ва ўрганмок ўrniga "Оҳ пул, жоним пул", деб "ташишка" – хаммолникини яхши кўrурлар.

Муҳаррирларимиз кўб-кўб окча олип, оз-оз ёзишини яхши кўrурлар.

Муштарийларимиз фойдали мақолалар ўrniga хабарларни яхши кўrурлар.

Думаларимиз мажлиста келуб, устулага сўёлуб фарорат килуб турғон вақтларида, бир тарафдан қаттиғроқ товуш чиқса, чўчиб ўйношини яхши кўrурлар...

Шоирларимиз миллий шеър ва адабиёт ёзишини ўrniga мувашашами ёки "кошингдан, кўзингдан", – деб, жувонларни мақтаб фасод ахлоқга сабаб бўладурғон шеълар ёзишини яхши кўrурлар...

Аммо мен бўлсан, ҳозирги замонда индамасдан туришини яхши кўrурман.

1913 йил

Хусан СОДИКОВ
чиған расм.

чилик қилишини яхши кўrурлар.

Муаззинларимиз азонни яхши-лаб адой маҳрәж килуб айтишини ўрганмай, бир жойда тўй бўлуб колса, "Фалончиникига ошга-xo!" деб кироат илиа кичқишини яхши кўrурлар.

Дўйондорларимиз ишларини тартибиға солмай, замонага муво-фиқ иш юритмай, Маллахон замо-

"Ўғлум эмди каттакон йигит бўлдинг, шунча ўкуганинг етар, пул топ!" – деб "ташишка" – ҳаммоллик қилидиришини яхши кўrурлар.

Косибларимиз бир-бираидан молларини арзон сотаман деб, тезигина йирилладурғон, тикишлар

ундан уруб, мундан чиқон, сувни

етти чакирим ердан чакирадурғон маҳсии ва этиклар тикуб, сотишни

бил, хуббул малик, филфил каби бир неча атторни кутисида ийўк нарсалардан мураккаб дору ва маъжунлар ясаб, бечора нодон халқни пулини олишини яхши кўrурлар...

Саводхонларимиз жаридава журналлар, тарих ва румонлар ўrniga Даёнус замонидан қолғон, курофотлар ила тўлғон "Андоғ урдиларки, гард-гард бўлуб кетди",

ТАРИХ ВА ТАҚДИР

МИЛЛАТИМИЗ ОЙДИНЛАРИДАН БИРИ

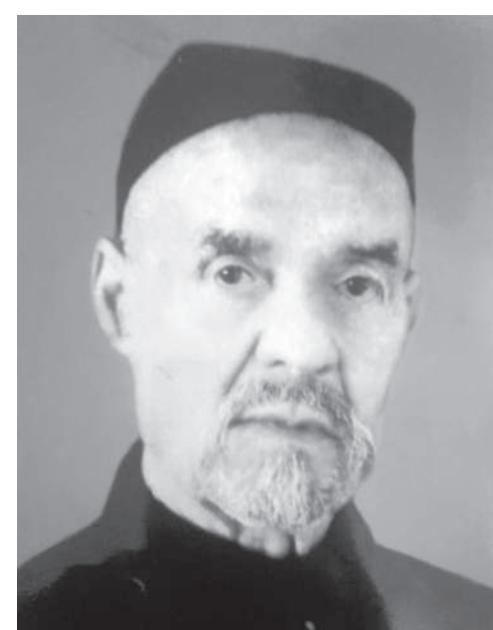
Жадидлик ҳаракати намояндадаридан бири, атоқли педагог Исламатулла Раҳматуллаев Самарқанддаги "Дорул одоб мактаби"нинг асосчиси бўлган. У 1883 йили Самарқанд шаҳри яқинидаги Рахабамин қишлоғида боғбон оиласида туғилади. Ёш Исламатулла илк таълимни машҳур педагог Абдуқодир Шакурийнинг онаси Биби Розия аядан олади. Кейин татар педагоглардан бири ташкил этган янги усул мактабида ўқыйди. 1905 йилдан бошлаб Абдуқодир Шакурий томонидан асос солинган жадид мактабида ўқитувчи бўлиб ишлайди. Айни пайтда Самарқанд шаҳридан ташкил этишда бошкosh бўлади.

Исламатулла Раҳматуллаев фаолияти давомида жадид мактаблар учун дарслерлик, жумладан, алифбе, ўқиши китобларини ёзиш ва нашр этиши билан ҳам шуғулланади. Самарқанддаги ҳалқ маорифи органларида раҳбарлик, лавозимларидан ишлаб, маориф соҳасида катта ташкилотчилик ишларини олиб боради. 1919 йилнинг ўзида Самарқанд шаҳрида 35 та янги мактабни ташкил этишда бошкosh бўлади.

У 1915 йили педагогик тажрибалига таянган ҳолда, шу билан бирга, жаҳоннинг илғор педагогларни ва адаб-

ларни ижоди таъсири остида "Алифбет таълими ёхуд раҳбари мактаб" китобини ёзди. Тўқсон соат дарс учун мўлжалланган ушбу китобнинг муковасида муаллиф "Жоҳил фарзанднинг гуноҳи ота-онанинг зиммасидадир" деб, болаларни тарбияси, аввало, оиласидан бошланишига ишора қиласди. Шу билан бирга, китобдаги "Билим – ёруғлиқдир, нодонлик – коронгуликдир" каби ибратли сўзлар ҳам ўқувчилини олишига даъват этади.

1922 йили Самарқандда маҳаллий ўқитувчилар тайёрлайдиган қисқа муддатли курслар, билим юрти (Инпрор,

Исламатулла Раҳматуллаев

яни Институт просвещения) ташкил этади ва 1926 йилгача директор, ўқитувчи вазифаларида ишлайди.

Ушбу билим юрти факат ўқитувчилар тайёрлайдиган ўқув даргоҳи эмас, балки маданият ва фан соҳасидаги бир гурух ўзбек зиёлиларини етишириб берган таълим маскани ҳам эди.

Улар орасида шоир, бастакор, актёр, педагог, фаробоблари, профессор ва академиклар, жумладан, Ҳамид Олимжон, Толибжон Содиков, Фотих Ниёзий, Музайяна Алавия, Раззок Ҳамроев, Воҳид Абдуллаев каби атоқли зиёлилар бор эди.

1926 йили Ўзбекистонда илк бор ташкил этилган "Ўзбек Давлат Китоб палатаси"га Исламатулла Раҳматуллаев директор этиб тайинланди ва ушбу муассасада 1933 йилгacha олиб борган фаолияти даврида катта илмий-библиографик ишларни амалга ошириди.

Қатагон машинаси Исламатулла муаллим тақдирини ҳам четлаб ўтмади. Исламатулла Раҳматуллаев "халқ душмани" сифатида 1937 йилда 10 йиллик қамон жаҳосига ҳукм этилиб, НКВДнинг лагерига сурғон қилинди. Шу йилларнинг даҳшатли манаозаси хусусида муаллимнинг қизи филолог-мураббий Холида Раҳматуллаева куйидаги воқеаларни кўзда ёш

билан сўзлаб берганди: "Отам ниҳоятда келишган, кўркам, юксак маданияти, хушфеъл инсон эди. Табиатан юмшоқ, меҳрибон, шижоатли ва шу билан бирга саботли, болаларни, ва айниска, уларга таълим беришни яхши кўрарди... Ўн йилдан сўнг отам жазо муддатини ўтаб лагердан қайтиб келгач, "Энди хотиржам яшаймиз, отам ҳар доим биз билан бирга бўлади, энди уни ҳеч ким олиб кетмайди", деб ўйлар эдим. Афуски, 1949 йилда отамни яна олиб кетишиди. Ўша қора кун ҳамон эсимдади. Улар отамни хисбга олиши, бизлар эса ортларидан дод деб қолавердик... Ўша йиллари (1949 йил) мен 19 ёшда САГУ (Ўрта Осиё Давлат университети) филология факультети 2 курс таълими эдим...

Ота мөхаббати, маданияти, яхши кўрарди...

Онамнинг атаси Абдуқодир Шакурийнинг яхши кўрарди...

НОИБГА СОФИНЧЛИ СЎРОВНОМА

Мактубимни "Софинчли" деб номлаганим нимага ишоралигини илғандирисиз, ҳурматли депутат. Ўша тарихий сайлов жараёнларида юз кўришгандан бери икки-уч бор "ойна жаҳон"да муборак чеҳрангиз намоён бўлганини айтмасак, соғинчимиз кун сайин ўт кетган ерёнгўк поясидек гурлаб боряпти. Байт:

**Фалончилик ноиб бўлди,
Ўшал кундан гойиб бўлди.**

Бу сатрлар бизим округга маълум ва машҳур бўлиб, тўй ва маъракаларда тез-тез янграб туради.

Сиз мени яхши эсласангиз керак. (Фалон йили 12 ноябр соат 15:00 да) Бакатерак фуқаролар йигинида номзодингиз эълон қилиниб, савол-сўроқларга тутилганингизда камина ўта долзарб масалани кўндаланг кўйиб, сизга кўшиб ишончили вакилингизни ҳам жичча гангитиб ташлагандим. Ҳа, ўша собиқ фирқанинг оташин воизи "Худойберган атеист" номи билан танилган, айни кунда қишлоқ масалиди имомининг жамоатчилик масалалари бўйича биринчи ўринбосари Худойберган ҳожи Узиқора мен бўламан. Ўшанда ҳалқ манфаати ва юрт равнақини кўзлаб, Солижон фермерга тегиши узумзордан бир бўлаккина ахратиб, униб-ўсиб келаётган умиди ёшлар учун беш-олти гектар тольф майдони, турқа-финча арапаш ҳаммом ҳамда мўъжазигина молбозор куриш ташаббусини дадил олға сургандим. Афуски, фаол сайловчинингизнинг бу хайри муроҳати ҳали-ҳануз инобатсиз қолиб келмоқда, ҳурматли депутат.

Кейинроқ яна эзгу орзу-умидлар билан аҳолимизнинг маънавий дунёкарашини ўстириш, ҳамаи бемазагарчиликларнинг сабаби бўлган ишсизлини

батамом тутагиши режаси билан сизга, туман ҳокими, прокурор, аддия, ички ишлар, ҳуллас, барча сектор раҳбарларига талабнома билан чиқдим (фалон йили, 2 январь соат 5:20. Муроҷаотнома рагами: 148. 5 нусхада). Бу сафар жаҳолат кушандаси бўлган китобхонликни оёқка қўйиш муддасида Солижон фермер хисобида турган олмазор боғнинг ховлимига ёндош ҳудудидан ўн-үн беш гектар жойини кутубхона учун ажратишни сўрагандим. Кутубхона гавжум бўлиши учун ёнбoshiга компьютер ўйинлари саройи, деворлари миллий услубда безатилган муҳташам ҳажона, гольф майдони ва турқа-финча арапаш ҳаммом барпо этиш ҳамда унинг курилиш харажатларини молияга тўлақонли юклари режасини баён қилиб, мажмуманинг кейинги фаолиятини ўз зиммамга олишига тайёрлигими изҳор этгандим. Мазкур аризани тўққиз бора (фалон йили, 1, 3, 9, 11, 14, 17, 20, 23, 24 май, бомдоддан сўнг) қайталаб йўллаганинг қарамай, ҳалигача бирор сочи тақир, бути айри "Савобтабаб сенмисан?" деб дарвозахонамга рўпара бўлмади. Аксинча, туман фаоллари мени таъзияди кўрса ҳам тиловатни чала килиб, этак қоқиб сурворадиган бўлди.

Энди асосий гапга ўтсан. Тунов куни (13 апрель соат 12:10 да) ишончли вакилингиз Моҳир Қўзи билан Зиркило Дурбинни худойисида тасодифан ёнма-ён ўтириб қолдик. Ваҳожатидан хижолат чекдими ё сочма нос элтиб, кўнглини юштадими, билмадим, носковогимни қайтара туриб: "Ер-пер масаласи билан катталарни бошини қотирмай, жўяли глобал таклифлар билан чиқинг. Токи элтулус манфаатдор бўлсин-у, ноиб ҳам ачко олсин", деб қолди. Шу заҳоти миямда ярк этиб бир оламишум фикр чакнади. Фақат таклифимни сабаб билан охиригача ўйиб чиқишнингизнинг сўрайман, ҳурматли депутат.

Мен афкор оммага манфаатли ва ўзингизга ҳам умрబод обрў келтирадиган таклифи олға сурмоқчиман: ўзимизнинг салким қадрията айланган

қадрдан носвойни легаллаштиришини ялпи мажлис кун тартибига кўндаланг кўйсангиз. Бу, биринчидан, экологик мусаффолини таъминлашга улугржи хиссангиз бўларди. Чунки исириқдай бурускитиб тутавути муркон қашандалар нафакат ўзини, балки атрофидаги бегуноҳ бандаларни ҳам заҳарлаши фанда исбот этилганига анча бўлди. Қолаверса, сигарет ёнгин хавфини кескин оширадики, дунёдаги ўрмон ёнгинлари, майда-чўйда портлашлар шу зараркундадликнинг оқибатидир. Бултур Шукур пўримни ерёнгўпсия гарами култепага айлангани

ёс барака бериши шубҳасиз. Учинчидан, оғизда носи бор одам иккى дунёда бакириб, бирорни ҳақорат қилмайди ва бу ўз-ўзидан жамоатчиликда тартиб-интизом ҳамда меҳр-оқибатни шакллан-

Асосийси, бугунги кунда жамоатчилик ташвишига сабаб бўлаётган "психотроп"чи таблетка шинаванда йигитчалар ҳам бу хабдорига жалб этилиб, бешошларни эпақага олиш жараёни осон кечарди.

Мен амалий табобатда тиш оғриғга эм сифатида носвой кўлланишини таъкидлаб ўтирамайман. Шу ўринда, "Тик қояя калла кўйма" деган нақлини ҳам ёдга олиб, байззи бетамизларнинг носвойга ола қарашлари ножоиз эканини ҳам уқдирмоқчиман. Чунончи, юз йиллар бурун банорас тўнли бир шилкиммўйлов шоир носвойни ҳажв килиб, ундан эл майлини қайтишига уринганини биламиз. Аммо ўша гумроҳ шеърни ер юзидан супурилиб кетди, носиб ўса ҳамон барҳаёт.

Хулласи калом, сиз сайловчилар хоҳиш-иродасини ифода этиб, носвойни мени номимга патентлашга сабабчи бўлсангиз, қолган ҳамма қора ишни камина ўз зиммасига олади. Бунинг учун керакли ташкилотларга кўрсатма беруб, Солижон фермерга қараши пахтазордан эллик гектарча ер менинг қарамогимга ўтказиб берилса ва нос завод куриш, тамаки плантациялари, оҳакчилик ва кимё саноати, паррандацилик комплексини бундэтиш ҳаражати адлияга узил-кесил юклатилса, олам гулестон. Оқибатда қанча иш ўрни яратилиб, "НОС" (Нос отувчилар союзи) ёки янгичасига "НОУ" (Нос отарлар ўши маси) бренди дунё бўйлаб шону шуҳратимизни таратар эди. Сиз ҳам муддатингиз деворга тақалиб, янги сайлов шарласи дарвозадан муралаётган бир паллада бундоқ ноиб бўлиб, ишонч кўзларини тикиб турган сайловчилар олдидаги хижолатпазлиқдан кутулардингиз, номингиз тарих зарваракларига абадий битиларди. Минглаб хумор носкашларнинг оташин дусони олиб, иккى дунё савобига дохил бўлардигиз.

Сиздан амалий натижага кутуби
колубчи:
Худойберган (атеист) УЗИҚОРА
Хусан СОДИҚОВ чизган расм.

ҳам шундай фожианинг яққол исботи эканини бўтун Қирғизкўргонча ахли тасдиқлайди. Иккинчидан, нос таркибидаги фойдалар тупроқнинг ундумдорлигини ошириб, ҳосилга беки-

тиради. Тўртингичдан, олчинлик ветеринар Сайд ҷашманинг қасимиға кўра, она сайдеримизни ларзага соглан ковид балоси ҳам бирорта носкашга илакиши маган. Сабаби аён: тажрибали носкашнинг якинига одам зоти дабдурустдан йўлашга журъат киполмаганидек, вирус ва бактериялар ҳам таъсир худудига кирад-кирас тирранг қотаркан. Бешинчидан, носновни ҳадори, яъни таблетка шаклида ишлаб чиқариш йўлга кўйилса, турли тарафкашилар ва зиддиятларга сабаб бўлаётган "кум носи", "порок нос", "толқон нос", "Ойша холанинг носи", "Мўмин нос", "куркапурма", "ёғлама", "илак кутири", "божангтайя берма", "тамакисаки" каби турларни яхлитлашиб, маҳаллийчилик ҳамда айримачиликнинг индизига болта урларди.

билип асосланган" маъносига эга, рус тилида ҳам унга муносиб – "мотивировать" феъли ясалган, аммо ўзбек тилига бу феъл ўзлашмаган; "motivé" сўзи эса – сифат – "асосларга (мотивацияга) эга" деган маъно билдиради, рус тилига бу сўз – "мотивированный" бўлиб ўтган ("un homme motivé" – "мотивированный человек"). Ўзбек тилида "мотивли" ёки "мотивламоқ" дейилмайди ва бунга ҳожат ҳам йўқ. Юкорида гувоҳи бўлдикки,

МОТИВАЦИЯ

Албатта, "мотивация"га берилган изоҳлар луғатда яна давом этади, аммо бу атаманинг асосий очқичи – бу унинг "мотивлар мажмуми" эканлиги. Бундан ташқари, фалончи, рус тилида совет даврида "мотивировать" ("асосламоқ, далил келтирмок") феъли; "мотивировка" ("асослар, далиллар, важ-сабаблар") сўзи ҳам ясалган.

"Мотив"нинг французча шакли – "motif" ва унга французча "Larousse" луғатида: "нимадир қилишга, ҳаракатга ундаидиган сабаб, ҳаракатга ундаидиган сабаб, ҳаракатга ундаидиган сабаб,

мотивация беради. Аксинча, мазкур омиллар бўлмаса, табиийки, мотивация ҳам бўлмайди. Ёки сизнинг укув ва билимларнинг имкониятингиз даражасидаги соҳани танлашга илҳомлантириши (мотивация бериши) мумкин.

Французча гапириувчилар оддий сўзлашувда "motivation"га нисбатан кўпроқ "motiver" ва "motive" сўзларини кўллади. "Motiver" феъли – "сабаблар

Бош мұхаррір:
Иқбол Мирзо

Бош мұхаррірнинг
бірінчі ўринбосари:
Хұмоюн Ақбаров

Навбатчи мұхаррір:
Гулчехра Умарова

Саҳифаловичлар:
Эркін Едгоров
Нигора Тошева

1 2 3 4 5 6

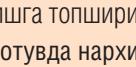

Манзилимиз:
Тошкент шаҳри,
Шайхонтохур тумани,
Навоий кӯчаси, 69-йй

Телефонлар:
Қабулхона: (71) 203-24-20
Девонхона: (97) 745-03-69
jadidgzt@mail.ru (71) 203-24-17
jadid_gazetas@exat.uz

"Шарқ" наширёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмахонаси.

Босмахона манзили:
Тошкент шаҳри,
Буюк Турон кӯчаси, 41-йй.

УЛАР БОШҚА ЙЎЛДАН КЕТИШДИ

Элликка яқин жадид боболаримиз ҳаётини ўрганган ва улар ҳақида туркум эшиттиришлар тайёрлаган журналист сифатида билгандаримни сизларга ҳам айтиб кўймоқчиман.

Жадидларнинг ҳаммаси ўз замонасининг бойлари бўлган. Улар тўртта хотин олиши, ҳафтада эмас, ҳар куни чиҳонама-чойхона юриб ошхўрлик қилиши, ўн минг кўйини йигирма минг, мингта отини ўн минга килиши мумкин эди. Аммо улар бошқа йўлдан кетишди. Оталари топган мол-мұлкка ўз сармоясини кўшиб мактаб куриши, хориждан дастохлар олиб келип китубу газет чиқариши. Жадидларнинг мақсади Ватанини озод кўриш, миллатни ўқимиши қилиш эди.

Улар Миллат, Ватан дея жонларини фидо қилиши. "Китоб керакмас", дея мол, от, кўйларини кўпайтиришганларидан эди, Сталин қатагонидан омон колишилари мумкин эди. Аммо улар бошқа йўлдан кетишди. Оталари топган мол-мұлкка ўз сармоясини кўшиб мактаб куриши, хориждан дастохлар олиб келип китубу газет чиқариши. Жадидларнинг мақсади Ватанини озод кўриш, миллатни ўқимиши қилиш эди.

Шароғиддин ТЎЛАГАНОВ